

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Lvtheri Piae Ac Doctae Operationes In Dvas Psalmorvm Decades

Luther, Martin

Basileae

VD16 L 5540

Psalmvs Tertivs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37005

PSALMVS TERTIVS.

Psalmus Dauid cum fugeret a facie Absalom filij sui.

Cur hic psal. præponatur alijs, qui de historijs multo prioribus factis sunt, rum me mouet, neq; eum adhuc uidi satis idoneas ordinis rationes; nam historia psal. l. de uxore Vria, sine dubio ante historiam huius psalmi facta est multorum aliorum historia prioris ista fuerunt.

Omnium interpretationes afferre nõ est cõsiliũ, & tamẽ in tanta uarietate quã eligam, ipse nondũ certũ habeo. Ad allegorias nõ facilis sum, potius quando legitimum & propriũ illũ germanũq; sensum quero, qui in contestatione pugnet, & fidei eruditionem stabiliat. Ne autem historica intelligatur in hoc psalmo sit, multa uidentur obstare. In primis, illud quod B. Augustinus uir: Ego dormiui, & somnum cepi, quod resurgentis Christi uerbu esse uult. Deinde, q; in fine super populum benedictio dei pronunciat, quod ad ierusalem Ecclesiam pertinere conuincitur. Hinc B. Aug. tripliciter eum interpretatur: Primum de Christo capite: Secundo de Christo, id est, Christo & Ecclesia capite & corpore: Tertio tropologice, de quolibet priuato.

Saluus esto cuiq; suis sensus. Ego interim de Christo interpretabor, eodem, quo Aug. argumento, q; quintus uersus non uideatur apte de quocunq; intelligi alio q; Christo. Primũ, q; dormitio & somnus hoc loco omnino significat mortẽ naturalem, nõ autem naturalem somnũ, quod ex eo conuenit, quia sequitur, Exurrexi; Si enim de somno corporis diceret, euigilare diceret, quãq; hoc non ita urget, hebræo uocabulo inspecto. Deinde quid non recitaret, si se dormisse & iacuisse recitaret. Cur non etiam ambulasse, comedisse, bibisse, laborasse, eguisse, aut aliud simile corporis opus recenseret? Insuper absurdum uidetur in tanta tribulatione iactare, non aliud q; corporis fortitudinem quã potius eum coegisset maxime uigilare, periclitari ac laborare, præsertim cum ista duo uerba, dormiui & somnum cepi, quietam significant dormitionem in stratu suo iacentis, qualis non est, quã præ tristitia dormitur. Sed illud magis urget, q; ideo se exurrexisse gloriatur, q; dominus susceptor eius fuerit, quã dormientem suscepit, & in somno non reliquerit, quã gloriam, quomodo dormio sonaret, præsertim quando susceptio dei simul indicat extremam derelictionem dormientis, quã non contigit in corporali somno, ubi etiam hominibus custodibus seruari potest dormiens; omnino susceptio ista dei, non somnum, sed grandem laborem subindicat.

Ultimo, huic fauet & ipsum uocabulum *הקיצתי* hekitzothi, quod hic ab absoluto in statu positum, & transitiuũ tertij, significat, feci exurgere seu euigilare, q. d. feci ut essem euigilans, suscitauit me ipsum; quod certe de resurrectione Christi aptius, q; de somno corporis intelligitur, tum q; dormientes excitari soleant, tum q; non magna res est, nec tanta prædicatione digna, quã etiam se ipso euigilare, cum sit quotidiana. Hæc autem, quia per spiritum uelut noua & singularis inducitur, aliud erit omnino.

Quæ si ita sunt, consequens est, q; ubicunq; titulus psalmi historia indicat, nõ semper esse necessariũ historiã in psalmo cantari, sed historiã intelligi occasi onem fuisse, quã futura propheta, spũ illustrante, monstrata intelligerent.

Esto igitur tituli sensus, Psalmus (id est, carmen) Dauid (ei reuelatum, seu per spi

per spiritum ad eum factum) cum fugeret &c. id est, occasione talis historia. Neque enim tempore eiusdem historiae & fugae ab eo conditum esse conuenit, quoniam erat anxietate & tristi expectatione inquietissimus. Spiritus sanctus autem lucidus & qui eum organum requirit, nec in tentatione, sed post tentationem homo demum facit, quae cum eo gesta sunt. Ideo uerisimilius est longe post historiam compositum esse, quando quiesca meditatione, intellexit mysteria sui euentus.

Notandum autem, quod in omnibus superscriptionibus David datiuus casus est, qui in hac causa aequiuale accusatiuo cum praepositione ad, quo tropo in ceteris prophetis dicitur. Verbum domini factum est ad hunc uel illum, aut in manu huius uel illius. Huius prophetae proprium est, uerbum dei appellare, psalmum, canonicum & eruditionem, & alijs titulis adornare, ut uidebimus. Deinde in datiuo casu, sibi tribuere eiusdem uerbi reuelationem, ut singulari prophetam, seu singulares prophetias huius libri commendaret spiritus sanctus.

Necessarium erit historiam. ij. Reg. xv. per nosse, & sacramenta eius intelligere. Primus Absalom, populum Iudaicum representat, tam figura gestorum quam nomine quidem, quia Absalom, pater pacis, interpretatur, quod felix erat omnis, si cetera non cogeret de pace mala, quam mundus dat, id est, de odio Crucis Christi intelligere. Exhorruit enim populus iste peculiariter crucem & mala mundi, propterea quod bona mundi & pax huius uitae eis in lege promissa erant. Hinc eorum uox, pax pax, cum non esset pax, quia nec legem seruabant, nec poterant, sed & Apostolus eos crucis inimicos appellat.

Re autem gesta, quia absalom. ij. Reg. xiiij. scribitur fuisse formosissimus in omni Israel, nec ulla in eo macula a uestigio pedis usque ad uerticem, & caesaries inaudite copiae, ut singulis annis tonsa uenderetur ducentis siclis pondere publico: ubi dicitur, mulieribus eam ad ornanda sua capita fuisse uenditam. Haec est synagoga speciosa praeter omnibus populis terrae, gloria patris, praereminentia, cultus unius ueri dei, donum legis, scientiae, prophetiae, & multorum aliorum. Roma. ij. & ix. Deinde caesaries copiosissima, splendidum ordinem sacerdotum & leuitarum in uertice & summo loco synagoga, diuitijs & delictijs abundantium & luxuriantium & superbientium significat, de quibus Isa. iij. Decaluaabit dominus uerticem filiarum Zion, & erit pro crispante crine caluitium, id est, pro glorioso sacerdotio &c. Et psal. lxxvij. Venit tamen deus confringet capita inimicorum suorum: uerticem capilli perambulantium in delictis suis. Nam & hoc quod Absalom occidendus, capillis pendeat in quercu, inter caelum & terram, significat sacerdotes pendere in opinionibus suis carnalibus, nec caelestia nec terrena legis attingere & intelligere. Et de tonsa ac mulieribus uendita, signat sacerdotes eiusmodi de uertice synagoga in spiritu separatos, non nisi cupiditatibus & uoluptatibus sese tradidisse. Nec enim uoluptates quempiam ornant, sed ipsis magnum accedit ornamentum & illectamentum, tantis in illis optimatibus addictis ac uenditis.

Et ad rem, Absalom affectator regni & hereditatis contra patrem suum David, expulit eum de ciuitate, usus consilio Achitophel, qui postea strangulauit seipsum laqueo in domo sua. Sic populus Iudaicus contra Christum: Hic est, inquit, haeres, uenite occidamus eum. Item Ioan. xj. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: usus ad hoc consilio & auxilio Iudae proditoris, qui similiter, ut Achitophel, cohortibus & ministris se armauit. Similiter in domum conscientiae suae descendens, ac desperans, laqueo se suspendit. Achitophel enim, frater meus insulsus dicitur. Ad quod David alludit, j. Reg. xv. quoniam dixit: Infatua obsecro

D dominem

Absalom.

Prefiguratus Iudas.

Dauid autem egressus nudis pedibus, & operto capite, significat Christum eductum ad Golgatha, qui & ad literam nudis pedibus, & capite coronatus & sanguine uelato incessit, sed allegorice, Caput, diuinitas abscondita in infirmitate: Et pedes nudi, id est humanitas sola oino sibi relicta: Regnum eius ad urbem, occiso Absalom, Resurrectio Christi est: in peccatis mortuus tamen uicto populo synagoga, tunc enim percussa maxilla eorum, & de eorum contriti, ut psal. iste dicit, quod Christum amplius uorare non possunt, iam non amplius moritur. Dicit itaque

Domine quid multiplicati sunt, qui tribulant me: multi insurgunt aduersum me.

Fere idem scopus est huius psalmi cum precedente, similisque sententia: & hic incipit querela & uana aduersariorum Christi presumptione, & triumphante consolatione, dicens: Quonia tu percussisti, & dominus est salus tua. Nisi quod hic & re breuius & affectum patientis plenius tractat. Tria enim sunt, quae uehementer quatiunt patientem: Solitudo, impotentia, desperatio, quas augere confortantque tria aduersariorum: Multitudo, potentia, fiducia. Ad solitudinem hominum & multitudinem persecutorum pertinet, quod dicit: Domine quid multiplicati sunt, qui tribulant me: Alioquin, nisi solitarius & derelictus esset, quomodo pateretur, quomodo tentaret, quomodo tangeretur: fultus uel equus uel maiore multitudine pro se certantem: Sicut diabolus sensit Iob, i. Non quod frustra Iob timeat deum? Nonne tu uallasti eum ac domum eius, uentumque substantiam eius per circuitum?

Ad impotentiam suam, & hostium potentiam pertinet, quod dicit: Multi insurgunt aduersum me, neque enim pateretur etiam solitarius, nisi infirmior a robustioribus opprimeretur: sicut Samson solus a Philisteis nihil pati poterat, quousque percussit. Quare generali canone obseruandum est, patientiam nullam esse esse, qui habet unde reddat & uindictam, aut unde resistat ne opprimi possit, uentumque enim patientis est, neque ulcisci, neque resistere posse.

Gravius autem est, insurgere, quam simpliciter tribulare: sicut grauius est esse impotentem quam solitariu, & grauius hostem esse robustu ac inuictum quam multi, ideo dicit illi stant, erigunt, firman, roborant, praeualent, confortati sunt super me. Ego autem nuto, cado, infirmor, prosternor penitus. Hanc enim illorum inuictam lescientiam, & sua deiectionem, uerbo, surgunt, significat, quomodo & supra psal. ii. Astiterunt reges terre, eandem potentiam expressit. Verum ultra haec duo fortissime & extreme urget hoc quod sequitur.

Multi dicunt animae meae, non est salus ipsi in deo eius. Sela

Hoc certe Christus in cruce audiuit, confidit in deo, liberet eum nunc: si uult, sicut & psal. xxj. praedictum est: Omnes uidentes me, deriserunt me: locuti sunt labijs, & mouerunt caput: sperauit in domino, eripiat eum, saluum faciat eum, quoniam uult eum. Haec enim fiducia, illusio, irrisio: insultatio, Epimachon & encomium aduersariorum, tanquam de triumphato & desperato penitus inimico, extremum est & amarissimum tribulationis, si quidem cecidisse & occubuisse multis & robustis hostibus, tum primu atrocissimum est, quando spes resurgendi, etiam in

etiam in ipso deo denegatur, sicut & psal. xl. Verbum iniquum constituerunt aduersum me, nunquid qui dormit, adiciet ut resurgat? In hac autem desperatione fuisse Christum nouimus non quod ipse desperarit, sed quod ab omnibus etiam discipulis desperaretur, hoc est, sine spe resurgendi haberetur tanquam mortuus a corde eorum, ut psal. xxv. dicit: Hic quaritur consolator, & non inuenitur, quin pro consolatione, desperatio, cum amarissima irrisione ingeritur, quod diabolicum est.

In hebraeo absolute habetur, in deo, sine pronomine, eius, quod ad epitalin facere mihi uidetur: ac si dicas, non modo derelictum & oppressum dicunt ab omnibus creaturis, sed & deum, qui omnibus adest, omnia seruat, omnia curat, me unum praerebus uniuersis, non seruare. Qualem tentationem & lob vii. gustasse uidetur, ubi dicit: Quare me posuisti, sic contrarium tibi. Nihil est enim tentatio quaecumque, uel uniuersi mundi, & totius simul inferni in unum conflata, ad eam, qua deus contrarius homini ponitur, quam tremens deprecatur Hier. xvii. Non sis mihi tu formidini, spes mea in die afflictionis; de qua infra psal. vi. Domine ne in furore tuo arguas me. & saepius per totum Psalterium uidebimus. Haec est insistentabilis proflus, & ipse proprie infernus, ut eodem. vi. psal. dicitur: Quoniam non est in morte &c. denique nisi expertus sis, ne cogitare quidem illam possis.

Tentationum longe maxima.

Nota modestiam immo singularem quandam affectum eius, qui in hac parte tentatur. Interrogatiue dicit: Quid multiplicati sunt? quo uelut innocentem se studet probare, & indigna sibi fieri indicat. At tamen non audet eos accusare, & nomine iniustorum aut peccatorum appellare, sed ambiguo uocabulo utens, dicit: Quare tam multi sunt tribulatores mei? At infra post uictoriam, constanter, & cum fiducia peccatores & iniustos pronunciat, dicens: Aduersantes mihi sine causa (ut noster textus habet) & dentes peccatorum contriuisisti. Nam dum intra tentationem torquetur, se unum esse sibi uidetur, cur soli deus sit contrarius, & irremissibiliter iratus, solus ipse tunc peccator est, omnes alij iusti, & deo autore contra se cooperantes, nihil reliquum est, praeter gemitum hunc inenarrabilem, quo insensibiliter spiritus adiutus dicit & quarit: Quid me tot tribulant unum? sed & ipse Dauid in hac historia eodem affectu laborans, dixit, ij. Regum, v. Si dixerit mihi, non places, praesto sum, faciat quod bonum est coram se. O magnam sui abnegationem, deum contrarium sibi etiam eligens &c.

In fine huius uersus ponitur dictio hebraica סֵלָה *Sela*, quam quia saepius habebimus, hoc loco semel absoluemus. Nec hodie satis cognitum est, quid faciat ipsa, aut quid significet. Septuaginta interpretes, pro ea transtulerunt graece διαψαλμα quod beatus Aug. interpretat pausam, interruptionem & discontinuationem psalmodiae. Sicut eodem *συνψαλμα* uocat compositionem seu continuationem psalmodiae. Dicit etiam, quod ubicumque diapalma ponitur, seu *Sela*, notari aut rerum aut personarum mutationem. Hunc sequitur Cassiodorus.

Beatus Hier. ad Marcellam uarijs ex Origene adductis, putat uerius ipsam significare connexionem superiorum & inferiorum in Cantibus, aut certe sempiterna esse, quae dicta sunt. Vnde & Aquila diligentissimus explicator hebraicorum nominum transtulit, semper, uel in sempiternum.

Burgensis psal. lxxxij, dicit ipsum nihil significare proflus, sed esse tantum uelut supplementum melodiae, & nihil habere praeter melodiam cui iungatur, negatque quod sempiternitatem significet; unde non nisi in psalmis, quia cantica sunt, D ij & ad me

& ad melodiam dictata, & uno cantico Abacuk reperitur, nec nisi semel
dem cantico Abacuk, ibi: Et sanctus de monte Pharan. Sela,

Hunc quasi sequitur recentior Stapulensis, qui putat esse Sela hebraice
le aliquod ei, quod nobis in Ecclesiasticis antiphonis est, signatura con-
finalium sub uocalibus Etonae, id est, seculorum amen, quae non cantatur
dem cum antiphona, & si melodiam eius iungitur.

Ioannes Reuchlin in rudimentis suis hebraicis, duas opiniones recitat
teram Ionathe Chaldaei, quem traduxisse scribit, Sela, id est, in uirtute
rum, cum Rabi Eleazar addiderit, quod cuicumque loco sacrae scripturae
Sela, ei nullus finis erit, neque in hoc seculo neque in seculo seculorum.
rama Abraham Ben Esdrae, qui Sela putet significare, id quod uere, & hoc
cere hebraeis, quod etiam secundum eos nihil habere putetur, nisi quod iungitur
monia, ut Burgenus dixit.

Tanta itaque diuersitas facit, ut ego me fatear nescire, quis eorum
us dicat.

Ea sane quae me contra omnia ista dicta mouent, sunt haec: Primum, quod
empla ex psalmis & Abacuk non quadrat. Nam quod hoc loco ponitur
& si fauet sententiae B. Aug. contra B. Hierony. quia res mutatur, non autem
persona, nec connectuntur praecedentia & sequentia per ipsum, tamen hoc
tra utrunque urget, quod aliquando in fine psalmorum ponitur, quandoque in
dem personae uerbis, & eandem exhortationem continuatis, ut uidetur
hoc psal. iij. & iij. Nam in fine. iij. psal. dicit: Super populum tuum, benedi-
ctio tua. Sela. Et. iij. In cubilibus uestris compungimini. Sela. Sacrificium sacrifi-
cium iustitiae. Hic est continua eiusdem personae, ad eandem personam exhorta-
tio, & tamen Sela interponitur, quod contra B. Aug. est. Quod autem in fine
ponitur contra beatum Hieronymum est.

Quod si utriusque sententia quoquo modo defenditur, seu connectendo,
seu distinguendo sententias aut personas. Ad hoc tamen nihil est quod possit
dici: Cur non aequae ponatur in psalmo ubicunque uel distinguuntur, uel con-
nectuntur sententiae aut personae, & quidem apertius non raro, quam ubi ponitur,
ut obseruanti facile occurrit.

Quod autem non significet sempiternitatem (ut recte Burgenus) sentit, satis
conuincit, uel hic, quem in manu habemus uersus, qui dicit: Non est salus ipsi
in deo eius. Sela. Quis ita insanit, oro, ut Christo uel iusto, sempiternam alle-
rat tribulationem, sine salute dei: quum psal. viij. dicat eam fuisse paulam &
breuem, ut uidebimus. Et psal. lxxxij. facti sunt in adiutorium filijs Lot. Sela.
Nunquid Assur in sempiternum ueniet filijs Lot adiutor. Denique cum Sela,
paucissimis uersibus conueniet, ut psalmo. iij. In cubilibus uestris compungimini,
Sela. Et quaeritis mendacium. Sela. Inaeternum compungentur, & men-
dacium quaerent filij hominum.

Reliqua est ergo sententia Burgenus, quam nec probo nec improbo, licet & con-
tra eum possit dici, cur talis cauda harmonica his & non alijs locis ponatur.
Ego interim cum, lxx. interpretibus remanebo, qui & in alijs multis locis
nescio quid diuini habere sensus (etiam si a proprietate uerborum frequen-
ter dissideant) ut illud psal. ij. Apprehendite disciplinam, quae ex parte diuini
care dixerunt, quod hebraeus osculamini filium, obscurius dixit: Nam hoc ue-
re est Iesum Christum amplecti, disciplinam & crucem amplecti, & (ut Pau-
lus solet dicere) passionibus Christi communicare. Alioquin erunt, qui
Christum

Septuaginta
interpretum
uirtus.

Christum am-
plecti.

Christum fateantur se nosse, factis autem negent. Non enim qui loquitur, sed qui uiuit IESVM Christum crucifixum, saluus erit. At uiuere Christum, hoc est, crucifigi, ut Galath. 2. dicit: Christo crucifixus sum, uiuo iam non ego, uiuit uero in me Christus.

Ita & hic suo diapsalmate, quid ad gramaticam significationem uoluerint, nescio: Diuino de mysterijs.

Videtur enim suo more mysterium indicasse, quoniam ausi sunt interpretari diuisionem, pausam & moram, quam Sela hebraeis non significat, nec sunt leuiter moti, quod certum sit, nec iota, nec apicem frustra in sacris literis scribi.

Ita pausam hanc, mea temeritate suspicor significare insignem aliquem affectum, quo psallens pro tempore, mouere spiritu afficitur. Qui, quoniam non est in nostra potestate, non in omni psalmo, nec omni uersu a nobis haberi potest, sed prout spiritus sanctus dat moueri. Ideo Sela in psalmis, tam confuse, & citra ullam rationem ponitur, ut in hoc ipso indicet, secretam & nobis incognitam, nec puideri possibilem motionem spiritus: Quam, ubi uenerit, ommissis uerbis psalmi, quietem & pausantem poscit animam, quam capax fiat, uel illuminationis uel affectionis, quam offertur. Ita hoc uersu, cum agat de insigni illa tentatione spiritus, qua deus iratus sustinet, nedum creatura, motus est propheta ad eam profundo affectu sentiendam & agnoscendam.

Hæc mea, citra cuiusque iudicij præiudicium, & satis de Sela.

Tu autem domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.

Tribus tria opponit, susceptorem, multis tribulantibus, gloriam, multis insurgentibus, exaltatorem capitis, blasphemantibus & insultantibus. Itaque solitarius quidem est coram hominibus, & iuxta sensum, sed copiosissimo præsidio tutus, minimeque solitarius coram deo & in spiritu: Sicut Ioan. xvj. Ecce uenit, ut me solum relinquatis, & non sum solus, quia pater mecum est. Ita impotens & oppressus est secundum faciem, & in oculis hominum: Sed coram deo & in spiritu robustissimus, & adeo in uirtute dei cum fiducia glorians, cum Apostolo, ij. Corinth. xi. Cum infirmor, tunc fortior sum, & libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi: & de tota Ecclesia psal. lxxvj. dicit: Et infirmata est, tu uero perfecisti eam. Ita secundum hominem & uisionem insipientium, desperatus est, nec in deo salus ei reliqua, sed in abscondito huius tempestatis exauditus & exaltatus, iuxta illud psal. lxxx. In tribulatione inuocasti me, & liberaui te, & exaudiui te in abscondito tempestatis. Vere in abscondito tempestatis, quia tempestas ista tribulationis, sic abscondit exauditionem & salutem, ut nihil minus quam salus appareat, & deus non exaudiens, sed indignas duntaxat sentiatur. Hæc, qui intellexerit aut expertus fuerit, simul intelliget, quod stulte & temerarie a multis doceatur, posse hominem naturaliter deum super omnia diligere, cum nullus sit homo relictus naturæ suæ, qui non exhorrescat mortem, mortisque poenas, nedum infernum, & iram dei intentam ferat, & tamen nisi hæc uincantur amore dei, non potest diligere deum super omnia.

Deum super omnia diligere.

Proinde, uerba huius uersus, uerba sunt non naturæ, sed gratiæ, non arbitrij liberi, sed spiritus robustissimæ fidei, quæ per caliginem tempestatis mortis & inferni, uidens deum etiam derelictorem agnoscit susceptorem, deum

Quod est extra captum tuum, caue iudices.

D iij persecutorem

persecutorem, agnoscit auxiliatorem, & deum damnatorem, agnoscit salutem. Non enim quæ uideatur & sentiatur aestimat, sicut equus & mulus, quæ non est intellectus, sed ea quæ non uideatur, intelligit. Spes enim quæ uideatur non est spes, quod enim quis uidet, quid sperat? Ro. viij.

Eiusdem sententiæ est, quod psal. liij. scribitur: Quoniam alieni (ecce enim & alij, puta impij & aduersarij) insurrexerunt aduersum me (unicum saluum & solitarium) & fortes quæsierunt animam meam (ecce fortes & uni infirmæ præualescentes) & non proposuerunt deum in cõspectu suo. Quasi diceret, non credunt deum esse mecum, sed desperatum, atque adeo ipsimet deo me intusum arbitrantur. Item psalmo. lxxxiiij. Deus iniqui insurrexerunt aduersum me, & fortes quæsierunt animam meam, & non proposuerunt te in cõspectu suo, id est, sum derelictus & solus, illi multiplicati tribulant me, ipse in potens & oppressus, illi insurgunt & stant potentes super me. Sum desperatus nec salus mihi in deo esse dicitur, illi fidentes gloriantur de uictoria super me. Ita uidemus, oportere uitam iusti uiri, exemplo Christi, his tribus partibus crucis consummari, ut sit solus, impotens & desperatus, quatenus ita dignus fiat, deo susceptore, glorificatore, exaltatore. Sic Iosue cum filijs Israel cecidit, & fugam simulat in bello contra Haiatas, qua tamen arte eos funditus de leuit. Iosue. viij. Sic & filij Benjamin cæsi sunt, a filijs Israel. Iudic. xxx. cum fugam simularent, & mox, facie uersa, illos cæderent pene ad interniciem. Cur enim & passio infidiosissima & mundo perniciosissima fugæ sunt. Quibus nulla feliciore uirtute, diabolus, mundus, caro superatur, & mirabili dei consilio, dum uincunt, uincuntur.

Clarum autem est, gloriam hoc loco accipi pro gloriatione, seu pro re ipsa, in qua gloriatur, iuxta tropam scripturæ, quo dicitur: Spes mea in die afflictionis. Hierem. xvij. & psal. xxj. Spes mea ab uberibus matris meæ. & lxxij. Dixi, quoniam tu es spes mea, hoc est, tu es in quo & de quo spero: Sic deus meus misericordia mea, sic dominus illuminatio mea, & salus mea &c. Ita hoc Gloria mea tu, in quo glorior, ut sit sensus: Illi confidunt in gloria sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. psal. xlviij. Virtus eorum est gloria eorum, ego uero nõ in uirtute mea glorior, quam non habeo, nec in potentia cõfundor, quam parior, sed glorior in tua uirtute: Tua potentia est gloria mea, sicut psal. lxxxviij. Quoniam gloria uirtutis eorum tu es. Et Hierem. x. Qui gloriatur, gloriatur nosse me, non gloriatur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis. Ita Corinth. x. Qui gloriatur, in domino gloriatur.

Quod si cui rigidior grammatica placet, φ בְּבוֹר Cabod hoc loco proprie δοξα græce significet, quod latine dici solet, gloria, ideoque aliud esse φ gloriationem, quæ græcis καυχυμα dici putatur, & hebræis פְּהֵר pheer, seu $\text{פְּהֵרֵי תִּפְחָאֶרֶת}$ tiphæareth, nec sic absurde intelligitur, deum esse gloriam iusti uiri, quo modo. j. Cor. viij. uirum uocat gloriam dei, & mulierem gloriam uiri. Quia deus glorificatur, honoratur, laudatur, celebratur in sanctis suis, quos liberauit. Rursus, & ipsi glorificantur, quos tanto beneficio deus dignatus est, dum contententur de se, nõ suis, sed dei uiribus sese fuisse adfutos. Verum apud me differentiã modica est, in his duobus nominibus, præsertim hoc loco, nisi quod gloria extra personam passi, aliorum de ipso significat opinionem bonam, & nomen celebre. Gloriatio uero ipsius personæ, proprium affectum, & fiduciam in deo. Sequatur quisque quod uoluerit, in spiritu enim & coram deo, nec gloria sine glorificatiõ

*Vita iusti uiri
cruce Christi
cõsumatur.*

*Vbi et quomodo
gloriadũ.*

glorificatione, nec gloriatio sine gloria haberi potest, ut enim gloriaris & feliciter superbas in deo, oportet opinionem tuam apud deum esse bonam, atque id, uel sentire uel firmiter credere. Et ita deus gloria tua uel cognita uel credita, facit te gaudere, & in deo gloriari. Quis enim non gloriatur, exultet & omnibus contemptis inestimabiliter superbiat, qui sciat uel credat opinionem suam esse apud deum bonam, hoc est, deum de ipso bene sentire, sibi in ipso placere, uelle adiuuare, pro eo pugnare eum omnibus commendare.

Rursum non satis est opinionem tuam esse apud deum bonam, & ibi te esse amatum, laudatum, gratum (hoc est, in gloria esse) nisi id ipsum scias uel credas. Scito autem, credo isto, gloriatio & gaudiorum conscientiam, deesse nullo modo potest. Ita fit, ut necesse sit simul & deum gloriari, & iustum gloriari, ut psal. ciii. Ut gloriemur in laude tua, & simul sit deus, gloria iusti, & gloriatio. Gloria in deo, gloriatio in conscientia. Est enim gloria opinio de alio bona. Gloriatio autem ipsa superbia & fiducia de gloria sua. Vides ergo quantum fidei & fortitudinis sint hæc uerba: Etsi, inquit, multi insurgant aduersum me, mala mihi cogitent, pessime de me opinentur, Scio tamen quod non confundar. Gloria mea dominus, quem de me optime cogitantem constanter confido: & in hac diuina mei opinio ne glorior.

Exaltans caput meum. Hoc caput quantum scio ab alijs, tum pro ipso Christo, tum pro mente ipsa Christi accipi, tamen figurata & tropologica uidetur hæc esse acceptio. Ideo mea temeritate, puto simplicius accipiendum ad tropum uisitarum scripturæ, pro glorificatione, ut sit totius orationis sensus planus. Exaltans caput meum, id est, eleuauit me, & in sublimi constituit, iuxta illud Regum ultimo: Subleuauit Euilmerodach rex Babylonis caput ioachim regis Iuda, de carcere, & locutus est ei benigne, & posuit thronum eius super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone. Hic claret, quod subleuare caput sit ipsum hominem totum exaltare, & in gloriam ac regnum collocare. Ita Christus, qui per ioachim regem Iuda figuratus est, cum esset mortuus, & ad inferos descendisset, ac iam desperato diceretur: Non est salus ipsi in deo, mox dextera dei exaltatus est de inferiori lacu super omnes coelos, super omnem potestatem constitutus rex regum & dominus dominantium. Eodem more & psal. cix. dicitur: De Torrente in uia bibet, propterea exaltabit caput, id est, eleuabitur super omnes. Atque ut exaltate caput, usu scripturæ, regnum & potestatem significat, ita non dissimili tropo, leuare manum, significat præuolare & potentem esse in opere, ut Isaiæ. xlix. Ecce leuabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum, & afferent filios tuos &c. Ita psal. lxxiij. Leua manus tuas in superbiaseorum. Sic leuare pedes, significat uelocem esse in uia, ut Gen. xxix. Vbi nos habemus, profectus ergo Iacob, hebraeus dicit: Et leuauit pedes suos Iacob, sed & Germanica uernacula eodem tropo solemus euntes exhortari, ut uelociter eant, dicendo: heb die sieß vff, leua pedes tuos. Hæc latius dixi, quia magna pars intelligentiæ sita est, in tropis locutionis, præsertim in sacris literis, quæ suos habent idiotismos, quorum ignorantia gradus nebulas suscitatur, quandoque in claro die. Igitur leuari caput, est exaltari in regem & gloriari.

Semper inculco & in memoriam reduco, hæc esse uerba fidei, spei, & charitatis, quibus nos in Christo erudimur, ne deficiamus in quacunque angustia, ad nostram enim (ut Apostolus Ro. xv. ait) doctrinam & consolationem scripta sunt, ut per patientiam, spem habeamus. Arduum est enim & diuinae gratiæ uirtus

D iij

Tropi locutionis i sacris literis.

tia uirtus, deum credere exaltatorem capitis & coronatorem in media morte
& inferis. Hic enim abscondita est exaltatio, & patet non nisi desperatione
nulla salus in deo. Itaque contra spem, in spem hic docemur credere, quae ex
sapientia, nimis hodie est abscondita in mysterio profundo. Neque enim
caelum alia uita est, quam ista crux Christi. Proinde cauendum, ne uita acris
suis operibus, & uita contemplatiua cum suis speculationibus, nos seducant
blandissima est utraque & tranquilla, ideo & periculosa, donec cruce tempta
retur, & aduersitatibus perturbetur. Crux autem res omnium tutissima. Co
rus, qui intelligit.

Voce mea ad dominum clamaui, & exaudiuit me de monte
sancto suo. Sela.

Hebraeus in futuro dicit, ut & sanctus Hiero. transfert: Clamabo, & exaudiet
placetque mihi magis quam praeteritum. Est enim uox iam triumphantis, laudans
glorificantis deum, ac gratias agentis ei, qui se suscepit, seruauit, & exaltauit
sicut sperauerat in uersu praecedente. Nam iste est mos triumphantium & lau
dantium, ut recitent ea quae gesserunt, quae passi sunt, & Epinicion canentibus
adiutori. Sicut psal. lxxv. Venite & audite, & narrabo omnes qui timetis deum,
quanta fecit anima mea. Ad ipsum ore meo clamaui, & exaltaui sub lingua
mea. Et psal. lxxx. Exultate deo adiutori nostro. Sic Exodi. xv. Cantemus
domino gloriose enim honorificatus est &c. Ita & hic se exaudiuimus, se dormi
uisse, se susceptum, percussos inimicos, dentes peccatorum contritos decanans,
affectu gratitudine & laetitia plenissimo.

Hoc est, nimirum, quod mutationem facit, & qui hucusque ad deum in per
sona secunda locutus est, subito uertit uerbum ad alios de deo in tertia perso
na loquens: Exaudiuit me, inquit, non exaudisti. Item ad dominum clama
ui, non ad te clamaui, omnibus enim nota esse cupit, quae in eum deus bona
contulit, quod grati animi est.

Iam illud, quod in hebraeo per futurum, dicit: Clamabo & exaudiet me. Affe
ctum maiorem habet, quam clamaui in praeterito, licet praeteritum non excludat,
immo praeteritum prauehementia includit, atque ut explicem, si possum: Affe
ctus eius est huiusmodi: Ego, qui iam expertus sum, quam bonus, quam dulcis dominus,
quam non deserat, quam non despiciat clamantes ad se, quam fideliter suscipiat, seruet, ex
altet, omnes inuocantes se, talem me erga eum habebō deinceps in aeternum,
ut cum plenissima fiducia ad solum ipsum confugiam. Non timebo etiam mi
lia populi, paratus sum in eum sperare, etiam si multo plura & maiora ferenda
sunt, & (ut lob ait) Etiam si me occiderit, in eum sperabo, hic est ille deus in quem
omnes merito confidunt, praesumantque, de quo neminem desperare conueniat.
O infelices, qui uel multitudine uel magnitudine malorum fracti, non inuelli
gentes quam potenter, quam mirabiliter, quam gloriose, hic deus saluet clamantes ad se.
Hunc affectum sequentia indicat: Non timebo, inquit, milia populi. Item: Dominus
est salus &c. Sic & eodem affectu, psal. xxxiij. dicit: Benedicam dominum in omni
tempore. q. d. Stultus ego, qui hucusque in tempore uno dominum benedixi, scilicet
ceter, prospero & quieto, nesciebam quam potens sit etiam in tempore aduerso, quia
de etiam in tempore malorum eum deinceps benedicam. Siquidem sunt qui laudent
deum tempore sereno, iuxta illud: Confitebitur tibi, cum benefeceris ei. At in tem
pore tetationis adeo recedunt, ut ad quodlibet aliud potius quam ad deum contugiant,
denique nec

Affectus psal
lenis.

im laudare & benedicere. At nos hic
tempore crucis sonemus: Laudans
is ero: ut tunc etiam deus tibi placeat
dio dignissimus tibi uideat. Hic enim
mod Isaiæ. xlvij. dicit: In frenabo te lau
frenatur, in medijs aquis & turbini
te dei. Verum opera spiritus sunt hæc,
impleta, & omnibus qui sunt Chri

od. putant nõ de corporea uoce, sed de
isi purissima, propter pronomen, Mea,
ogitationibus interpellatur. Quæ uera
ulam esse puto, q̄ uox affectus, quãdo
in erumpat in uocem corpoream. Nam
ce clamauit, & nobis clamãdum esse do
us & foris dñm inuocemus.

ic mõtem uarie intelligi uideo: Alijs ipse
tur: Alijs de summa diuinitate, alijs aliud
s, modo id (quantum somnio) obserues,
sal. ij. montem sanctum Zion, dixit super

esset rex. Ideo nominãdus erat ille mons,
et. Hic uero, a quo regitur, & de quo exau

tem nec nomen habens. Quo mihi uideo,
ntationis auxilium diuinam sperare quidem

pus, & genus auxilij nobis esse incognitum,
ntur in ea, quæ nec uidentur nec audiuntur,

teq̄ ita oculus fidei, in tenebras interiores & car
p uider, nisi quod attenuatur suspiciens in excel
xilium ei: In sublimi uidet, & de sublimi expe

hoc sublime, & quale adiutoriũ futurum, ignorat.
rebat, tamen tẽtatus est in similitudine per omnia

pro nobis, ut & ipse, quæ montem quodãmodo iuxta humanitatem habuerit
ignotum & incomprehensibilem, pro hora passionis, quod & alio psal. xxj. si
gnificat, dicens: Tu autem in sancto habitas, id est, in abscondito & inaccessio

secreto. Sicut enim deus est ineffabilis, incomprehensibilis, inaccessibilis, ita
eius uoluntas, & auxiliũ, præsertim in tempore derelictionis. Ideo nisi fides hic
expertum reddat & tẽtatio probatum, nullis uerbis tradi potest, quid sit mons

iste sanctus dei. Idem ergo est, ac si diceret: Exaudiuit me de monte sancto suo,
quod uulgo dicitur: Exaudiuit me ineffabili, incomprehensibilisq̄ modo, quod
nunq̄ cogitalsem, deorsum scio me exauditum, sed quo modo, ignoro: Eripu

it me de alto, & de summo accepit me (ut alibi dicit) sed nõ cognosco, quid sit
hoc altum, hoc summum, hic mons. Eadem ratio, quando derelinquit, & non

exaudit, neq̄ enim scimus quo uadat, aut unde ueniat spiritus, etiam si uocem
eius audiamus, dum spirat, ut Christus Ioã. iij. dicit, & Iob. ix. Si uenerit ad me,

non uidebo eum: Si abierit, non intelligam. Sic est, inquit, omnis, qui ex spiri
tu natus est. Abijt cum abeunte, hoc est, relinquitur relinquirente spiritu & ue

nit cum ueniente, hoc est, exauditur exaudiente spiritu, nescit tamen utrunq̄,
quid, & quomodo secum agatur.

Hoc est,

Handwritten marginal notes in Latin script, including phrases like "S. Geminus hinc", "Petrus dicit", and "Hic uero".

Vox orantis

Mons sine no

In tentatione

auxilium a do

mino.

Hoc est,

tia uirtus, deum credere exaltatorem
& inferis. Hic enim abscondita est es
nulla salus in deo. Itaq; contra spem, i
sapientia, nimis hodie est abscondita
Via ad cœlū. cœlum alia uia est, q̄ ista crux Christi.
suis operibus, & uita contemplatiua c
blandissima est utraque & tranquilla, i
retur, & aduersitatibus perturbetur. C
rus, qui intelligit.

Voce mea ad dominum clama

sancto suo. Sela.

Hebræus in futuro dicit, ut & sanctus H
placetq; mihi magis q̄ præteritum. Est en
glorificantis deum, ac gratias agentis ei, q
sicut sperauerat in uersu præcedente. Nan
dantium, ut recitēt ea quæ gesserunt, quæ p
adiutori. Sicut psal. lxxv. Venite & audite, &
quanta fecit animæ meæ. Ad ipsum ore m
mea. Et psal. lxxx. Exultate deo adiutori n
domino, gloriose enim honorificatus est & c
uisse, se susceptum, percussos inimicos, dente
affectu gratitudine & lætitia plenissimo.

Hoc est, nimirum, quod mutationem facit,
sona secunda locutus est, subito uertit uerbum
na loquens: Exaudiuit me, inquit, non exaudi
ui, non ad te clamaui, omnibus enim nota esse
contulit, quod grati animi est.

lam illud, quod in hebræo per futurum, dicit: C
ctum maiorem habet, q̄ clamaui in præterito, h
immo præteritum præualementia includit, atq; ut
ctus eius est huiusmodi: Ego, qui iā exptus sum, q̄ bonus, q̄ dulcis dominus,
q̄ non deserat, q̄ non despiciat clamantes ad se, q̄ fideliter suscipiat, seruet, ex
alter, omnes inuocantes se, talem me erga eum habebō deinceps in æternum,
ut cum plenissima fiducia ad solum ipsum confugiam. Non timebo etiam mil
lia populi, paratus sum in eum sperare, etiam si multo plura & maiora ferenda
sunt, & (ut lob ait) Etiā si me occiderit, in eū sperabo, hic est ille deus in quem
omnes merito confidunt, præsumantq; de quo neminem desperare cōueniat:
O infelices, qui uel multitudine uel magnitudine malorum fracti, non intelli
gentes q̄ potenter, q̄ mirabiliter, q̄ gloriose, hic deus saluet clamantes ad se.
Hunc affectū sequentia indicat: Non timebo, inquit, milia populi. Item: Dñs
est salus & c. Sic & eodem affectu, psal. xxxiiij. dicit: Benedicam dñm in omni
tempore. q. d. Stultus ego, qui hucusq; in tempore uno dominū benedixi, scilicet
cet, prospero & quieto, nesciebam q̄ potens sit etiam in tempore aduerso, p̄
de etiā in tempore malorū eum deinceps benedicam. Siquidē sunt qui laudent
deum tēpore sereno, iuxta illud: Confitebitur tibi, cū benefeceris ei. Et in tem
pore tētationis adeo recedūt, ut ad quodlibet aliud potius q̄ ad deū confugiāt,
deniq; nec

Affectus psal
lenis.

deniq; nec clamare ad eum possunt, nedum laudare & benedicere. At nos hic exaudimur, ut uersum illum psal. xvij. in tempore crucis sonemus: Laudans in uocabo dominum, & ab inimicis saluus ero: ut tunc etiam deus tibi placeat & ametur, quando displicentissimus & odio dignissimus tibi uideat. Hic enim amor dei castus & solidus est. Hoc est, quod Isaiæ. xlvij. dicit: In frenabo te laudem mea, ne intereas. Nam hac laude cor frenatur, in medijs aquis & turbini- bus tentationum, ut non deficiat ab amore dei. Verum opera spiritus sunt hæc, non naturæ, in uno Christo perfectissime impleta, & omnibus qui sunt Christi, in exemplum descripta.

Voce mea. B. Aug. & post eam Cassiod. putant non de corporea uoce, sed de uoce cordis dictum esse, nec de ea ipsa, nisi purissima, propter pronomen, Mea, quæ sua uox non sit, quæ impuris orantis cogitationibus interpellatur. Quæ uera esse credo, non in uocem corpoream exclusam esse puto, quæ uox affectus, quædo uehemens est, se continere non possit, quin erumpat in uocem corpoream. Nam & Christus in cruce utiq; corporea uoce clamauit, & nobis clamadum esse docuit in angustia, ut sic totis uiribus intus & foris dominum in uocemus.

De monte sancto suo, inquit, Hunc montem uarie intelligi uideo: Alijs ipse Christus de seipso exauditus intelligitur: Alijs de summa diuinitate, alijs aliud placet, mihi mons summæ diuinitatis, modo id (quantum somnio) obserues, monti huic non esse nomen. Nam psal. ij. montem sanctum Zion, dixit super quem tanq; inferiorem constitutus esset rex. Ideo nominadus erat ille mons, ut quem regere non posset, nisi nosset. Hic uero, a quo regitur, & de quo exauditur: innominabilis est, nec speciem nec nomen habens. Quo mihi uideor eradiri nos omnes, in tempore tentationis auxilium diuinam sperare quidem debere desatum, sed modum, tempus, & genus auxilij nobis esse incognitum, ut fidei & spei locus sit, quæ nituntur in ea, quæ nec uidentur nec audiuntur, nec in cor hominis ascendant. Atq; ita oculus fidei, in tenebras interiores & cariginem montis suspicit, nihilq; uidet, nisi quod attenuatur suspiciens in excelso, expectansq; unde ueniat auxilium ei: In sublime uidet, & de sublimi expectat adiutorem, sed quale sit hoc sublime, & quale adiutoriū futurum, ignorat. Est enim Christus omnia sciebat, tamen tētatus est in similitudine per omnia pro nobis, ut & ipse, hunc montem quodammodo iuxta humanitatem habuerit ignotum & incomprehensibilem, pro hora passionis, quod & alio psal. xxj. significat, dicens: Tu autem in sancto habitas, id est, in abscondito & inaccesso secreto. Sicut enim deus est ineffabilis, incomprehensibilis, inaccessibleis, ita eius uoluntas, & auxiliū, præsertim in tempore derelictionis. Ideo nisi fides hic expertum reddat & tētatio probatum, nullis uerbis tradi potest, quid sit mons iste sanctus dei. Idem ergo est, ac si diceret: Exaudiuit me de monte sancto suo, quod uulgo dicitur: Exaudiuit me ineffabili, incomprehensibiliq; modo, quod nunq; cogitasset, desatum scio me exauditum, sed quo modo, ignoro: Eripuit me de alto, & de summo accepit me (ut alibi dicit) sed non cognosco, quid sit hoc altum, hoc summum, hic mons. Eadem ratio, quando derelinquit, & non exaudit, neq; enim scimus quo uadat, aut unde ueniat spiritus, etiam si uocem eius audiamus, dum spirat, ut Christus loā. iij. dicit, & Iob. ix. Si uenerit ad me, non uidebo eum: Si abierit, non intelligam. Sic est, inquit, omnis, qui exspiratus est, Abijt cum abeunte, hoc est, relinquitur relinquire spiritu & uenit cum ueniente, hoc est, exauditur exaudiente spiritu, nescit tamen utrunq; quid, & quomodo secum agatur.

Hoc est,

Sanctum. Hoc est, quod uocabulum illud, sancto, indicat, quod (ut supra dictum) separatum & secretum significat, planeque id quod attingi, nec sensu nec ratione potest: in quod qui rapitur, in deum inuisibilem rapitur, ac perfectissime purificatur, separatur, sanctificatur. Verum dura hæc res humanæ naturæ & imiterabilis, nisi spiritus domini feratur super has aquas, & tenebras huius abscoueat, donec lux fiat.

Angustiati hominis tota stultitia est, quæ non prorsus abnegat semetipsum. Proinde tota stultitia est in hac re, quod homo non sustinet consilium sed adiuuari petit, modo, & tempore a se electo, & sibi placito: quæ ex innotabili monte, nominatum sibi facit, & sanctum dei montem, suæ cogitationis. Et prophanat, quantum in eo est. Hic est, sicut equus & mulus, qui equum dominum sustinet, quousque sentit aut capit, ultra captum suum non sequitur quia fide non uiuit, sed ratione sua, exemplis id probari potest omnium historiæ ueteris & noui testamenti (sicut Heb. xj). facit Apostolus in quibus semper inuenitur dens, sic sanctos suos saluos fecisse, ut uia & modus & conpus prorsus non appareret, sed de sublimi & de coelo inexpectata uenit, inexpectata salus omnibus. Quare optime dicitur, de monte sancto suo, id est, de summa diuinitate: sed non omnes id intelligunt, quod dicunt. Nam de diuinitate summa exaudiri est (ut dixi) insperato & incogitabili modo exaudiri, in quo nihil minus ibi sentiatur, quæ diuinitatis auxilium, seu exauditio. Fides enim & spes hic loquitur, seu de fide & spe exaudita recitatur historia. At fides & spes exaudita nihil sentit, nihil experitur, nihil intelligit de exauditione, cum sint rerum non apparentium.

Hoc est, quod ipsum Sela, in fine huius uersus notat: scilicet, affectum huius mora dignum, ut qui non sit leuiter prætereundus, adeo res ardua est, de monte sancto dei expectare salutem: Vir enim insipiens non intelligit has profundas cogitationes dei, ut psal. xcj. dicit. Ideo reprobatur quoque dominus cogitationes populorum & consilia principum. Psal. xxxij. Sciens, quoniam cogitationes hominum uanæ sunt, psalmo. xcij. Immo in isto excelsu cogitare exclamare fidelis: Omnis homo mendax, psal. cxv. adeo necesse est hic occidere & captuari omnem intellectum in obsequium dei.

Ego dormiui & somnum cepi, & exurrexi, quoniam dominus suscepit me.

שבתי ואישנה Verbum dormiui in hebreo, situm tacentis seu dormientis significat: somnum cepi autem, ipsam dormitionem, ut sit sensus: Ego iacui, ego dormiui, ut significet se in sepulchro positum quiesuisse, & mortuum fuisse. De qua requie in multis locis scripturæ fit mentio, sic Gen. xlix. Requiescens accubasti, ut leo, & ut leuana, Quis suscitabit eum? Et psal. iij. In pace in idipsum dormiam & requiescam. Vbi penitus eadem duo uerba ponuntur, quæ in hoc uersu, nec tamen eodem modo translata sunt. Sic & nostra uernacula dicimus: Ich hab gelegen vnd geschlafen, ut priore, quietem, posteriore somnum intelligas. Hæc est, quies illa psal. xv. Et caro mea requiescet in spe. Et Isaia. xj. Et erit sepulchrum eius gloriosum. Sic enim Hiero. translulit, sed fidenter, Lxx. uerba: Requies eius honor, seu ut heb. habet: Et erit reges eius gloria. Quasi diceret, cum aliorum regum gloria finiat morte, & eorum gloria (ut ait Apostolus) finiat in confusione. Huius contra, Gloria incipit in morte, in qua finit eius confusio. Ita & omnium qui sunt Christi, iuxta illud psal. cxv. Preciosa in conspectu domini mors san-

Christianorum mors.

פירות

mors sanctorum eius, quia uita eorum ignominiosa in conspectu hominum, uerum hac obiter. Ad requiem redeamus.

Hæc est illa quies, quæ uetus olim significauit Sabbatū (quod quietē sonat) ^{sabbatum} quæ & nostræ etiam nū feræ significat, quibus Christus nos ab operibus nris ^{Iudæorum} (sicut est peccatis) mortuos & quiescentes, ac feriatos facit, ut soli deo uiuamus, ac iam non nos, sed deus operetur, & regnet in nobis, unde præceptū est olim tanto rigore, ne quod seruire opus in sabbato fieret, sed esset dies sanctus dño. quod B. Aug. super Gen. pulchre interpretatus, docet intelligendum de operibus nostris, quæ semper sunt peccata. Quare herilia & liberalia, ac principalia duntaxat, immo diuina opera nunc faciendū sunt, postq̄ sabbatum nobis fecit Christus, suo sabbato & quiete extinguēs nostra opera. Ad hoc ualet qd̄ Christus toto sabbati die in sepulchro iacere uoluit, ut & res & tempus, nomē & figura, oīa in unū cōuenirent, & religiosissimā hanc quietē commendaret, siquidē horridū est, hoc tpe gratiæ & sanctæ q̄eris, adhuc in suis operibus negotiosum esse, & in diuinis opibus inanē inueniri. Sicut Iudæi, quib⁹ in hęc rē dictū est: Memō ut diē sabbati sanctifices, pessime sabbatum polluūt: Sed hæc mystica, Ad Christū reuertamur, qui his uerbis sepulturam & mortem suā significat, sicut in principio psalmi huius dictum est. Non enim tam magnifica prædicatione credendus est, de naturali quiete & somno, præsertim cum præcedentiā & sequentiā, cogant intelligi eum, de insigni tribulatione & admirabili uictoria hostium loqui. Quibus omnibus nos ad fidem dei accedit, commendans uirtutem & gratiam dei, q̄ potens sit a morte nos resuscitare, exemplum huius in seipso nobis decantans & proponens. Neq̄ enim est quod nos miseros homines atrocius affligat, q̄ terror mortis, quæ in primo Adam omnes sumus multiplicata, nec iucundior nūcius, q̄ audire, mutatā aut superatam (quod melius est) hanc maledictionem, & mortem non modo uictam, sed etiam in adiutorium & ministerium melioris uitæ, q̄ habuissimus, conuersam. Idcirco in morte & resurrectione Christi, hæc consolatio denunciatur, quæ nō maior humano generi nunciari possit, scilicet, commune malum omnium, mortem, esse ita uictam, ita credētibus subiectam, ut ad uitam (quam uidetur absorbere) cogatur plus cæteris omnibus cooperari. Quis hic non canter? quis non cum Christo exulter? Ideo oportuit hanc Christi uirtutem gaudio plenissimam, non modo prellis uerbis & simplici loquela, sed psalmo & sonoro cantico (sicut Epinicia solent) p̄m̄t: q̄ magis ad contemptū huius uitæ & amorē mortis, animaremur, quando musica ipsa genuinam uim habet animos exacuendi & concitandi, unde & Heliseus psalten habuit: & tubas ad bellum Moses parauit. Ideo utendam spiritus suscepit, in re tam salutari & necessaria: ut quia arduum est, uita posita mortem appetere, exhortatione cantata, facilius nos moueret & facilius moueri debere monstraret.

Ad quod illud accedit, q̄ uerbis utitur leuibus & mortis furorē mire extenuantibus. Iacui, inquit, & dormiui, non, ait, sepultus fui & mortuus. Amisit enī mors & sepulchrum, sicut nomen, ita & uim: atq̄ mors, iam ne mors quidē est, sed somnus. Sepulchrum non sepulchrū, sed cubile uel lectulus est. Quod facit, nō solū quia prophetiæ uerba, obscurius & ænygmaticè poni oportuit, uerum multo magis, ut nobis mortē redderet amabilissimā nedum corēpissimā, ut in qua, sicut in dulci quiete somni, nobis indubitata, & melior exurrectio & uigilia promittatur. Quis enim non est certissimus de expergefactione seu euigilatione,

euigilatione, qui dulci somno quiescit, & non moritur: At hic dicit, se nō mortuum, sed dormiuisse, ideo euigilasse. Atq; sicut somnus utilis & necessarius ad meliorum uirtū instauracionem; ut Ambro. in hymno, Artus fessos ut somnus alleuet; Ita mors utilis, & nunc instituta ad meliorem uitam parandā; hoc est quod psal. sequente dicit; In pace dormiam & requiescā, quoniā tu domine singulariter in spe constituisti me. Itaq; in morte, non tam ipsa mors, q̄ certissima uita & resurrectio consideranda est, his qui sunt in Christo; ut iter illud Ioan. viij. Qui sermonem meū seruauerit, mortem non uidebit in æternum. Quomodo non uidebit nonne sentiet non morietur non utiq; sed uidebit solūmodo somnum; & intentus oculis fidei in resurrectionē, per mortē ita labetur, ut ne uideat quidem mortē, & mors (ut dixi) ne mors quidē ei sit. Et iterū Ioan. xj. Qui credit in me, etiā si mortuus fuerit, uiuet. Hac autem omnia in baptismo inchoantur, & in fine uitæ consummantur. Nā (ut apostolus Ro. vj. dicit) Consepulti sumus cū illo per baptismū in mortem. Quod credo, non solū de morte peccati spirituali intelligi, sed etiā corporali; q̄ peccatū non destruat corpus peccati. Quare ad mortem, statim in baptismo paramur, ut per mortem ad uitam uelocius perueniamus.

In baptismo
consepelitur
cū Christo, in
morte resur-
gimus.

Quærit hic B. Aug. cur in futuro dixerit: Quoniam dominus suscipiet me; sic enim & heb. habet, licet nra translatio præteritū, suscipit, habeat. Et quāq; uerum sit, q̄ in prophetis præterita cum futuris miscentur, quo utrunq; signifi- cetur, q̄ ea quæ prophetantur uentura, sed in tempus futura sunt, sed in scien- tiam uero prophetantium, pro iam factis habēda, forte tamen etiam ad conso- lationem & exhortationem nostrā, hoc pertinet. Quod dñs nō solū suscepit, Christi caput nostrū, sed suscipiet eum quoq; in omnibus suis membris eum sequentibus, ut sic in persona sua & omnium nostrum, pro se & nobiscum lo- qui intelligatur. Vox autem ista, hebraica, *ישמעני* ismecheni, quam Hiero. translulit: suscitauit me; & alibi, sustentat, quandā energiam habet, quam lati- nitas nō reddidit: scilicet, ut Reuchlin interpretat, innitetur mihi, accedet, app- roximabit mihi: quod eum sensum ferme parit: Eum qui moritur non deserit a domino, sed de sursum, uelut manu dei extenta & super eum posita, seruari, ne cadat in profundum, sed potius eruat & exaltetur, in quo miro artificio exprimit morientis, & dei seruantis modus. Nam qui moritur, uidetur perire, ac uelut deorsum absorberi, sed sibi manus dei desursum approximās, seruat eū ne pereat, ut magis subleuetur in uitam, ac sic sibi quidā perit & cadit, sed deo seruatur & oritur.

Non timebo milia populi circundantis me, exurge domine sal-
uum me fac, deus meus.

Hic, Epiniciū huius, tertius uersus, idem facit quod præcedentes & sequētes, hoc est, affectum illum sancte superbum, & aduersitatis contemptorem nobis commendat, diximus enim hæc dici in persona eius, qui deo liberatori suo gra- tus & gaudens, laudat & prædicat eius uirtutē & gratiā, per aduersitatis expe- rientiam ita probatus & confirmatus, ut in futurum, nulla mala profus uelit formidare, sub tutela dei iam iam cognita & explorata. Quis autem in Christo surgēte a mortuis, locum non habeat amplius tribulatio, seu mors, seu milia cir- cūdati populi, tamē sine dubio affectus huiusmodi in ipso regnat & triūphat, quem in eo

quem in eo prophetari futurum oportuit. Hoc totum non propter Christum, qui non indiguit, sed propter nos, quibus etiam si aliquas uicerimus tribulationes, plurimae tamen super sunt uincenda. Ideo exhortandi sumus, ut gustata se mel gratia adiuuantis dei, firmemur ad multo maiora ferenda, exemplo Christi maxime confortati, atque hac ratione mihi uideatur, ita uariare propheta, in temporibus uerborum, ut iam in praeterito dicat: Voce mea clamaui ad dominum, & exaudiuit me. Et dormiui, & somnum cepi, & exurrexi, iam in futuro: Non timebo milia populi, iam in praesenti: Exurge domine, saluum me fac. Ac rursum, in praeterito: Quonia tu percussisti oes aduersantes mihi &c. ut in persona Christi patientis quidem haec dicat, simul tamen hoc Christi exemplo nos erudiat, facta & facienda nobis esse eadem. Sic & Ioh. xij. pro hora passionis dixit: Nunc aia turbata est, & quid dicat: Pater saluifica me ex hac hora; Sed propterea ueni in hanc horam &c. Breuiter huic tropo alluiscendum est, quod in prophetis & psalmis simul multa dicuntur, uelut pro eodem tempore, quae diuerso tempore geruntur. Et quaedam pro posteriore tempore, quae priore facta sunt, ut hic in Christi persona: Exurge domine, saluum me fac; pertinet ante passionem, illud uero quod praecedit: Voce mea ad dominum clamaui, & exaudiuit me, Et, Exurrexi &c. pertinet post passionem. Caeterum pro membris suis intelliguntur, ut dixi: ex iactabundo & tentationes futuras, animosius expectante corde dicta, fiducia diuina uirtutis sese armante & exhortante.

Tropus iuxta tempora.

Illud notius est, quod ut exeat ostendi, quod deo non dormienti aut iaceti dicatur: Exurge, sed uel ut Aug. hic dicit: deo tribuitur, quod in nobis ipse facit, ut exurgat, dum nos exurgere facit, sicut in prophetis locutus dicitur, quando propheta loqui fecit. Et Apostolus ii. Cor. xij. An experimentum quaritis eius, qui loquitur in me Christus? Vel quod tunc exurgere & uigilare dicit: quando effectus praesente ostendit se nobis adesse, qui tropus est uulgatior priore, quo tunc fieri a deo in scripturis aliqua dicuntur, quando fieri a nobis aut sentiuntur aut cognoscuntur: ut Gen. xx. Nunc cognoui quod timeas dominum. Et Luce. vii. ubi de Maria dixerat, remissa sunt ei peccata multa, postea idem ad eam reuelans dicit: Remittuntur tibi peccata tua. Ita cum nunquam deus non adiuuet, tamen inuocatur ut adiuuet, quoniam ut inuocaretur dedit & adiuuit, & ne deficiat interim adiuuat, donec adiuuet.

Tropus iuxta diuinas operationes rationes.

Deus ut inuocaretur dedit

Videtur autem & hic uersus oppositus primis duobus, ut contra multitudinem tribulantium dicat: Non timebo milia populi circundantis me, contra potentiam insurgentium: Exurge domine, & contra desperationem iactantes: Saluum me fac deus meus. Aut melius, hic uersus contra multitudinem tribulantium ponatur: Sequens contra insurgentium uisum, quia dicit: Quonia tu percussisti omnium inimicorum meorum maxillam: & ultimus contra suggestores desperationis dicentes: Non est salus ipsi in deo: utique domini est salus, & super populum tuum benedictio tua.

Epitaphis est in uerbis illis, Non timebo milia populi circundantis me: ac si praemagnitudine affectus in deum fidentis dicat: Non timebo, etiam si non modo potens quispiam in populo, sed ipsemet populus quicumque, deinde etiam si multa essent milia populi, atque ut addam, si me unicum & solitarium ita cepissent, ut penitus circundatus, nulla parte exitum haberem, nec sic timebo, immo securus ero, non meis uiribus, sed quia tu exurges domine &c. Sic in quibus spiritus sanctus ubique nos ad fidei & spei in deum magnanimitatem benigniter prouocat.

E Quoniam

Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine ca-

dentes peccatorum contriuisisti.

Præteritum pro futuro ponitur, si in Christi persona ante passionem

atur, sin post resurrectionem, est prosecutio Epinicij & laudis dei, per

exhortatione, ut dictum est satis.

Ex heb. pro sine causa, Hiero. transfuit, maxillas, hoc modo: Quia per-

stis omnium inimicorū meorū maxillas, & huic tum recte cōcinit, quod

tur, Dentes peccatorū contriuisisti, Atq; ita, tautologia esse uidetur.

Est autem ordo, Non timebo inq; milia, nec mei fideles timebunt illam

titudinem, quantumlibet malorum & potentium, quoniam exploratum

habeo, q̄ soleas percutere consumptores & deuoratores meos, dum & me

scitas a mortuis, ut me deinceps uorare non possint, & fideles meos per

confortas: ut eis nocere nequeant, quanq̄ ista percussio intelligi queat de

statione populi Iudaici per Titum & Vespasianum, Nam & si adhuc sint

daces & maledici in Christum & Christianos, tamen contriti & percussis

ut neminem uorare possint, Itaq; dentes & maxillas habent, sed percussis

contritos, Sicut alibi, psal. lvij, Deus conteret dentes in ore ipsorum, malis

onum confringeret dominus, Vtitur autem hac metaphora maxilla & denti-

pro uerbis mordacibus, detractionibus, calūnijs & huius generis noxijs, qui-

bus innocentes opprimuntur: iuxta illud Prouer. xxx, Generatio que habet

pro dentibus gladios, & commandit molaribus suis, ut commedat inopes de

terra, & pauperes ex hominibus, His enim Christus deuoratus est, quando co-

ram Pilato ad crucē eorū uocibus & accusationibus adiudicatus est, Sic Apo-

stolus Gal. v, Si inuicem mordetis & comedetis, uidete ne ab inuicem conu-

mamini, & multis alijs scripturæ locis, celebris est hæc dentium & maxillæ me-

taphora, ac per se ipsam satis manifesta, Cōtra & sponsa Christi dentes quoq;

habet, Cant. iij, & vj, Dentes tui sicut greges tonfarum, que ascendit de la-

Dentes pec-

Aduertat hæ-

Dētes ecclē

Deus hostes

Nota, nostro-

manou

allegor
Erit
nopol
molest
ere la
tra im
conle
gotio
per
ito,
imp

P
Est
um
In
qu
da
tu
re
R
q
fa
r

de dentibus positum. Verum cuius in promptu est, dentium eiusmodi allegorij abundare, pluribus non agam. Erat autem psalmus non inutilis, pro consolandis pusillis conscientijs, si ad tropologiam trahatur, & per tribulatores dentesq; peccatorum intelligantur molestissimi illi insulcus criminum, & conscientia malæ actæ uitæ. Nam hic vere laborat cor peccatoris, solitarium, infirmum, & desperatum, & contra imperum suorum peccatorum, assuescat oculos sursum leuare, & conscientiam deum inuocare, periculum est, ne maligni spiritus (qui in hoc negotio in tenebris perambulante, animam capere anhelant) eadem absorbeant per tristitiam in desperationem: Ideo fortissime firmadum est cor, & cum Christo, siue contra peccata conscientiam persequentia, siue contra pœnas salutem impetentes, dicendum cum fiducia.

Domini est salus, & super populum tuum benedictio tua. Sela.

Pulcherrima conclusio, & uelut summa omnium affectuum prædictorum. Est autem sensus: Dominus solus est qui saluet & benedicat, atq; etiã si omnium malorum in unum cõueniat cahos, adhuc dominus est qui saluum faciat: In manu eius, salus, & benedictio: Quid ergo timeam? quid non præsumam? qui sciam deo nolere, neminem perdi, neminem illorum seruari & benedici, quantumlibet se seruiant & benedicant. Atq; (ut Greg. Nazan.) deo dante nihil potest liuor, & deo non dante nihil potest labor. In qua sententia & Paulus dicit Ro. viij. Si deus pro nobis, quis contra nos? Ita rursum: Si deus contra illos, quis pro eis? Quare? quia domini est salus, non illorum, neq; nostra, uana enim salus hominum. Inde Apo. viij. Benedictio, & charitas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, uirtus, & forritudo deo nostro &c. Item, ibidem: Salus deo nostro & agno. Et psal. cvij. Maledicent illi, tu uero benedices. Et Malath. ij. Maledicam benedictionibus uestris, & benedicam maledictionibus uestris. Dicat ergo felix Christus, dicat & Christiana anima in medijs tribulationib; nihil refert q; illi me perdunt & maledicunt, non illorum, sed domini est seruire & benedicere. Nec prodest, q; seipos uiribus suis seruât, seinuicem benedicunt, non ipsorum, sed domini est salus & benedictio, quo non seruante & benedicente, uidentur ad horã seruari & benedici, sed perduntur & maledicuntur. Rursum illo seruante & benedicente, uidentur nos ad horam perdere & maledicere, sed reuera seruamur & benedicimur: Hoc uult psal. cxlvj. Nolite confidere in principibus, in filijs hominum, in quibus non est salus. Et in huius fidutiæ solatium, olim in lege Mosi prohibitum est, ne homo hominem benediceret, dicente deo. Nu. vj. Sic benedicetis filijs Israel, & sic dicetis eis: Benedicat tibi dominus, & ego benedicam eis. O præceptũ salutare, & necessarium, cur putas, nolit deus benedici ullum ab homine? nisi quia iam tum illud præcogitabat, Matth. v. Beati estis cum maledixerint uobis homines, & dixerint omne malum aduersum uos mentientes propter me. Sic enim apud homines agitur, ut psal. ix. scribitur: Qm̄ laudatur peccator in desiderijs suis, & iniquus benedicitur, nimirum q; contra, iustus uituperatur & maledicitur, recte ergo & piensissime dicit dominus: EGO benedicam eis, qd; hic uersus uelut repetens, dicit: Super populum tuũ, benedictio tua. Quare hic uersus legendus est, ut *Emphasis & Epitasis*, cum eleuatione sit in genitiuo, dñi, & in pronomine.

Quare malignantium Ecclesie excommunicatione gaudendum.

Hois non est benedicere.

E ij tua,

tua, ut sic per Antithesin intelligamus simul affectum, iurecūdistima selectio-
num, qui conatus aduersariorum malos quasi rideat, & fiduciam ipsorum
fanner, hoc modo: DOMINI est salus, & super populum tuū benedictionem
ut discamus maledictionem hominum contemnere, & benedictionem
non quærere, quādo scimus solius dei esse saluare & benedicere. In eadem
tētia insultat eis Isaias. xli. Benefacere quocūq; aut malefacere, si potestis, iustis
q. d. nec nobis nocere, nec uobis prodesse potestis.

Benedictio.

Primum uide: Quod salutem ante benedictionem locat, recto, scilicet ordine
q; benedictio in sacris literis sonat profectum & multiplicationem: luxa illa
Gen. i. Benedixit eis, dicens: Crescite & multiplicamini, quæ fieri nō potest
nisi primū seruetur, ne pereat, qui benedicendus est. Et apte opponit hæc da-
primis uerbis duobus, salutem domini, tribulantibus & insurgentibus, in
enim perdunt: Benedictionem uero domini, maledicentibus, & dicentibus

*Maledictio
grauissima.*

Non est salus ei in deo, hæc est enim maledictio grauissima, postq; enim impij
non habent quod faciant iustis a se perditis, unum est reliquum, ut eis denun-
tiant, maledicant, blasphemant, sicut in cruce Christus nobis monstrauit, ubi
nituntur & opinionem illorum extinguere, tam apud deum & homines, apud
homines infamando, apud deum fiduciam conscientie impetendo, nec in deo
glorientur, sed utrobicūq; sint confusi.

Simul hic grauis illa tentatio blasphemie tangitur, qua homo per daemo-
nes urgetur ad desperationem, ut maledictionem dei super se putet ferri, ac licet
deum pro deo non habeat, dum nihil boni de eo sentit, hoc enim est deum bla-
sphemare, de quo omnia præcipitur sperare & præsumere, dum fide & spe &
charitate colere eum iubemur in præcepto primo, & Sap. ij. Sentite de deo in
bonitate, & in simplicitate cordis quærere illum. Atq; hoc forte est, quod tam
subito mutat personam, nam cum in tertia persona, dixisset: Domini est salus,
uelut deum apud alios commedans, mox in secundam personam redit, dicens:
Benedictio tua. Nam cum hæc blasphemia omnium longissime rapit a deo,
& tanq; fugiens maledictorem, alium quærat benedictorem, cum alius nō sit
benedictor: Monet nos ut tum q; maxime oīum ad deum cōuertamur, quādo
maxime omnium auertimur tentati. Et hæc affectio, quia est insignis & uehe-
mentissima, forte nō frustra signatur, per dictionē, Sela, de qua supra factis,
Exposuimus psalmum totum de Christo.

*Nota contra
pusillanimitatem.*

Si cui ista interpretatio non placet, nulla difficultas erit ipsum de Dauid in-
telligere, tanq; exemplari eiusdē passionis, & eorumdem affectuum, quos in
Christo & quolibet Christiano descriptos uidimus, nisi quod quintus uersus
non nihil negotij solus dabit in hac expositione, demus tamen occasionem
meliora ualentibus, & breuiter ita exponamus.

Domine quid multiplicati sunt tribulatores mei? (Absalom scilicet, Achitophel
& totus populus, ut. ij. Reg. xv. Multi insurgunt aduersum me, Multi
dicunt animæ meæ, non est salus ipsi, in deo eius. Hoc præ cæteris faciebat Sa-
mei. ij. Reg. xvj. maledicens Dauid, & dicens: Egredere, egredere uir sangui-
num, & uir Belial, mittebatq; lapides contra Dauid, dicens: Reddidit tibi dñs,
Ecce premunt te mala tua &c.) Tu autem dñe susceptor meus es gloria mea,
& exaltās caput meum. Dixit enim, ibidem: Dimitte eum, ut maledicatur
præceptum domini, si forte respiciat dominus afflictionem meā, & reddeam mihi,
hi dñs bonum, pro maledictione hodierna: his uerbis indicat se nōdum dei pre-
rasse, quin fortiter in deo confisum fuisse, ut cuius præceptum & uoluntatem
agnosceret

agnosceret & iustificaret. Voce mea ad dominum clamaui, & exaudivit me de monte sancto suo. Hoc fecit, cum diceret: Infatua quaeso domine consilium Achitophel, & forte alias quoque quod non est scriptum: Nam, ut dixi, non in tribulatione, sed post tribulationem psalmum fecisse credendus est. *Davidis fides;* O fortis fides, ad iratum deum loqui, clamare ad percutientem se, confugere ad expellentem se, laudare susceptorem, gloriam, exaltatorem, quem derelictorem confudentem & opprimentem sengeris, dignissimum plane exemplum Christianae fidei. Ego, inquit, uadam, quo iturus sum. Quasi diceret, nescio quo uadam, hoc est, credere, committere se in tataras tenebras, ubi quid de te futuro sit pernitus ignores, & tamen bene speres, atque exaudivit te non diffidas. Ego dormiui & somnum cepi, & exurrexi, quoniam dominus suscepit me. Quod pro mea meritate intelligam in hunc modum: Talis tunc eram, ut de mea uita, gloria, omnibusque meis rebus fuerit desperatum: Similis eram mortuo, ac descendenti in lacum, quantum erat in re & specie coram hominibus, neque sane in me praeter fidem, quicquam uiuebat, nec aliud mihi uisum est, si restituerer in regnum, quasi de somno mortis, ac sepulchro resuscitarer. Nam ad hanc rerum sortem, & ad has portas inferi solet dominus deducere eos, quorum fidem tentare uolet, neque enim multum a mortuo differt, ista patiens. Aut si hoc non placet, age sit affectus iste: Fui submersus in hac tribulatione, & sicut profundo somno pressi, non sentiunt se uiuere, suntque mortuis simillimi, ita ego praenimia afflictione, in extasi fidei positus, externae huius uitae nulla fruebar consolatione, eramque iam fere mortuus, quo modo Gen. xlv. de Iacob dicitur, cum audisset filium suum Ioseph regnare in Aegypto, quasi de graui somno euigilans, non tamen credebat eis, adeo scilicet, in desperationem Ioseph apud eum uenerat, cum autem uidisset plaustra, & omnia quae miserat Ioseph, reuixit spiritus eius. Ita & hic Dauid sese reuixisse & exurrexisse dicit de profundo somno cordis, ac uelut morte. Nam de naturali somno & quiete ego fateor me non posse intelligere, sed & ipse Dauid, ij. Reg. xix. cum reuenteretur, ait: An ignoro me hodie factum regem super Israel, in quo manifeste indicat affectum, quem diximus desperati regni, quantum erat in re praesente.

Non timebo milia populi circumdantis me, exurge domine, saluum me fac deus meus. Hec iam reuocatus, dicit: Deinceps, non timebo mala, si tu mecum sis, ut psal. xxij. Exurge modo tu, & saluum me fac, sicut modo fecisti, estoque deus meus, tum nihil erit, quod metuam.

Quoniam tu percussisti omnium inimicorum meorum maxillas, dentes peccatorum contriuisisti. Caelus est enim populus cum Absalom factaque plaga magna, in die illa uiginti milium. ij. Reg. xvij. Et ita percussi ac contriti, qui eum iam deuorabant & conterebant.

Domini est salus, & super populum tuum benedictio tua, Sela. Quasi diceret, Et si Semei cum suis dentes maledicos in me fixerint, dicentes: Non est salus eius in deo, praemittit mala tua &c. tamen solius domini est benedicere & seruare, cui soli gloria in secula. AMEN.

PSALMVS QVARTVS.

Ad uictoriam in organo psalmus Dauid.

Obscurissimus plane psalmus ante faciem meam, & uix alius tam uarie expressus, quae uarietas argumentum est, non dum reuelatae intelligentiae.

E ij Primum,